

Árpád Hornyák

Institut za povijest, HUN-REN Istraživački centar
za humanističke znanosti, Budimpešta

(NE)VAŽNOST SLAVONIJE ZA MAĐARSKU POLITIKU ZA VRIJEME RASPADA KRALJEVINE UGARSKE NAKON PRVOG SVJETSKOG RATA

UDK 32:94(497.5Slavonija)19"

DOI 10.22586/ss.24.1.5

Pregledni rad

Primljeno: 18. 3. 2024.

Krajevi današnje Slavonije nekada su bili važan dio Kraljevine Ugarske, ali su uslijed turskog osvajanja uglavnom ispali iz neposredne ugarske jurisdikcije i vlasti počevši od 16. stoljeća. Unatoč tome, Slavonija nije prestala biti važna politička i ekonomska regija za ugarsku državu ni nakon ugarsko-hrvatskog sporazuma, kada je ta regija pripojena Hrvatskoj. Međutim, na kraju Prvog svjetskog rata ovo područje nije bilo od osobite važnosti za mađarsku političku elitu; štoviše, moglo bi se reći kako su i mađarska politička elita i javno mnijenje zanemarili Slavoniju u usporedbi s drugim okupiranim područjima. U radu se govori o razlozima za to, prikazujući politiku dezintegracije i teške reorganizacije mađarske centralne vlasti u vrijeme pripajanja ovog teritorija Kraljevini SHS i nastojanja da se očuva integritet Ugarske.

Ključne riječi: Kraljevina Ugarska, Kraljevina SHS, Hrvatska, Slavonija, mađarska manjina

Poslije pobjede liberalno-demokratske revolucije 31. listopada 1918, koja je omogućila uspostavljanje proantantske vlade grofa Mihálya Károlyija, situacija u Mađarskoj bila je veoma teška. Budući da je bila gubitnik u ratu, morala je pretpostaviti da će zemlje pobjednice iznijeti svoje zahtjeve i da oni mogu uključivati i teritorijalne. Međutim, ni najpesimističniji mađarski političari nisu mogli zamisliti da će ti zahtjevi biti onoliko veliki kako je budućnost pokazala. Zemlje u ratu s Monarhijom, bez obzira na to kada i kako su ušle u rat, formulirale su svoje zahtjeve u slučaju pobjede. Srbija je, na primjer, dijeleći opći stav da rat neće dugo trajati, razvila svoje predložene

teritorijalne zahtjeve protiv Dvojne Monarhije, i unutar nje protiv Mađarske, već u jesen 1914.¹

Slično Srbiji, i Rumunjska je imala jasne ideje o poslijeratnim graničnim linijama,² a češki nacionalni političari također nisu ostavljali sumnju da granice u novoj Europi neće pratiti tada postojeće linije.³ Oni su nastojali da svoje ideje pretvore u djelo krajem 1918. godine, kada je primirje kojim je okončano ratno stanje između Monarhije i saveznika to omogućilo.

Ratno stanje između Austro-Ugarske Monarhije i saveznika okončano je 3. studenoga 1918. godine, kada su u Villa Giusti kod Padove generali Armando Vittorio Diaz i Viktor Weber potpisali sporazum o primirju.⁴ Sporazum o primirju proglašavao je da su neprijateljstva prekinuta, ali je sadržavao i niz nedosljednosti. Ovo je omogućilo objema stranama, a posebno pobjednicima, da pristupe nekim od njegovih odredbi sa značajnom fleksibilnošću.

Na primjer, jedna od potpisnica, Austro-Ugarska Monarhija, u vrijeme potpisivanja više nije postojala u praktičnom smislu. To je dovelo do čudne situacije da su, iako je primirje potpisao predstavnik Dvojne monarhije, sve mandate morale ispoštovati posebno Austrija i Mađarska, koje u pravnom smislu nisu ni postajale. Drugi nedostatak ugovora je bio to što su se njegovi mandati odnosili na talijansko bojište i što je ignorirao balkansko bojište, koje se u to vrijeme nalazilo na liniji Sava-Dunav, odnosno na granici Mađarske. U sporazumu o primirju navedeno je da teritoriji koje su od početka rata okupirale oružane snage Austro-Ugarske moraju biti evakuirani, ali demarkacijske linije ucrtane u Padovanskom sporazumu nisu utjecale na povijesne granice Mađarske nakon odcjepljenja Hrvatske.⁵ Ovo pitanje je kasnije pokrenulo niz drugih pitanja, ali i omogućilo široku i energičnu debatu o Beogradskoj vojnoj konvenciji, koja je bila bezuspješni pokušaj mađarske vlade da osigura integritet zemlje do mirovne konferencije.

¹ Ljubinka Trgovčević, *Naučnici Srbije i stvaranje Jugoslovenske države 1914-1920*. (Beograd: Narodna knjiga; Srpska književna zadruga, 1986), 286.

² Tajni ugovor u Bukureštu iz 1916. godine. *Balkanski ugovorni odnosi 1876-1996. Dvostrani i višestrani međunarodni ugovori i drugi diplomatski akti o državnim granicama, političkoj i vojnoj saradnji, verskim i etničkim manjinama*, tom I, ur. Momir Stojković (Beograd: JP Službeni list SRJ, 1998).

³ Dovoljno je podsjetiti na brošuru Edvarda Beneša iz 1916. godine *Razorite Austrougarsku! (Détruisez l'Autriche-Hongrie! Le martyre des Tchéco-Slovaques à travers l'histoire*, Paris: Delagrave, 1916).

⁴ O okolnostima sklapanja sporazuma o primirju i samom sporazumu vidi: Ferenc Nyékhegyi, *A Diaz-féle fegyverszüneti szerződés (A paduai fegyverszünet). Személyes tapasztalatok és hiteles okmányok alapján* (Budapest, 1922). Nyékhegyi je bio jedini mađarski član austrougarske delegacije.

⁵ Nyékhegyi, *A Diaz-féle fegyverszüneti szerződés*, 32.

Mađarska vlada je tek 3. studenoga u jedanaest sati uvečer saznala za sporazum o primirju, koje je za nju značilo okončanje rata i očuvanje mađarskih „milenijskih granica“. Međutim, zbog gore spomenutih netočnosti, Padovanski sporazum o primirju ipak nije doveo rat do kraja za Mađarsku. Bilo je indikacija da saveznička vojska na Balkanu, pod komandom generala Louisa Francheta d'Espereya, koja se sastojala prije svega od srpske vojske, neće smatrati Diazov sporazum o primirju obavezujućim i da će, prelazeći Dunav i Savu, nastaviti pohod u pravcu Mađarske. Prijeteća blizina srpskih postrojbi i zanemariv broj mađarskih postrojbi s kojima se suočavao i general Herman Kövess, glavnokomandirajući general Balkanske vojske Monarhije (Heeresgruppe am Balkan), koji je u svom izvještaju naveo da će otpor biti beznadan jer „imamo samo 10.000 pušaka da se suprotstavi vojskama Antante“,⁶ učvrstili su odlučnost Budimpešte da se radi zaštite granica zemlje mora hitno uspostaviti kontakt s komandantom savezničkih snaga.

Kako je bilo nemoguće stupiti u kontakt s generalom Diazom i kako se činilo da je Franchet d'Esperey glavni i zato što su trupe pod njegovom komandom prijetile Mađarskoj, mađarska vlada je naložila Kövessu da kontaktira Francheta d'Espereya. Vlada je također odlučila poslati ministarski komitet za vođenje pregovora.⁷ Stožerni potpukovnici József Kozmovszky i Géza Dormándy poslani su u Beograd da služe kao pregovarači.⁸

Po uputi vojvode Mišića, šefa srpskog generalštaba, mađarski delegati dobili su 4. studenoga oko podne preliminarne uvjete koje je odredio Franchet d'Esperey. Prema njima, da bi počeli konkretni pregovori o primirju, Mađarska je morala ispuniti nekoliko uvjeta, od kojih su najvažniji bili: 1) snage koje su se nalazile 15 kilometara od rumunjske granice, sjeverno od Dunava i Save, uz Drinu i pored Crne Gore morale su položiti oružje i pomaknuti se za jedan kilometar sjeverno ili zapadno, dozvoljavajući da ove oblasti zauzmu savezničke snage; 2) Dunavska flota i svi brodovi na Dunavu, Savi i Drini i oni na jadranskoj obali morali su biti predani u dobrom stanju najbližim savezničkim snagama, kao i sva komunikacijska oprema na području koje je trebalo zauzeti. Morala se osigurati slobodna komunikacija čak i u neprijateljskim područjima između komandanata savezničkih snaga, vođa Jugoslavenskog nacionalnog vijeća i komandanata jugoslavenske vojske i mornarice.⁹

⁶ Kövessev izvještaj citira Márton Farkas, *Katonai összeomlás és forradalom 1918-ban* (Budapest, 1969), 396.

⁷ Tibor Hajdu, „A polgári demokrácia külpolitikája 1918-1919-ben“, *Századok* 101 (1967), 874.

⁸ Isto.

⁹ Bogdan Krizman, „Srpska Vrhovna komanda u danima raspada Austro-Ugarske 1918.“, *Historijski zbornik* XIV (1961), 193-194.

Kako smo vidjeli, Mađarska vlada je dobivala kontradiktorne izvještaje o sporazumu o primirju potpisanom u Padovi. Dok su iz Padove saznali da primirje važi za cijelu Ugarsku, Franchet d'Esperey je iskoristio navedene uvjete da obavijesti vladu da se, što se tiče balkanskog prostora, svi sporazumi moraju sklopiti s njim.¹⁰

Nije iznenađujuće što premijer grof Mihály Károlyi i vlada nisu mogli protumačiti ovu kontradiktornu situaciju. Iz tog razloga su izabrali alternativu koja najbolje odgovara njihovim političkim idejama – poseban sporazum o primirju koji se, s obzirom na gore navedene uvjete i prijeteću situaciju, činio i poželjnim i korisnim. Károlyi je smatrao da Ugarska ne mora priznati Padovansko primirje jer ono nije obuhvaćalo balkansko područje i zato što je potpisano u ime Austro-Ugarske Monarhije. Umjesto toga, smatrao je da bi bio poželjan poseban sporazum o primirju, koji bi priznao novu, prijateljsku i demokratsku Mađarsku, priznavši nezavisan status Mađarske, i tako osigurao integritet države do mirovne konferencije.¹¹

Károlyi se 7. studenog u Beogradu susreo sa Franchetom d'Espereyom, kome je objasnio ciljeve svoje vlade. Pozivajući se prije svega na predsjednika Woodrowa Wilsona i na principe koje je on najavio, Károlyi je Mađarsku nazvao neutralnom zemljom. Budući da nije mogao drugačije, izjavio je da je spreman prihvatiti osnivanje čehoslovačke i jugoslavenske države, ali je želio sve kontroverze u vezi s granicama uputiti na Parišku mirovnu konferenciju.¹² Spominjanje Wilsona i čitav memorandum generalu su bili odbojni. U svom je odgovoru Franchet d'Esperey Mađarsku nazvao poraženom, a ne neutralnom zemljom, koju bi Česi, Rumunji, Jugoslaveni i Slovaci mogli uništiti na puko dizanje njegovog prsta.¹³ U bitnim dijelovima pregovora, međutim, više nije bio tako neprijateljski raspoložen. On je naveo da su ga samo Károlyijevi poznati liberalni stavovi i prijateljstvo s Antantom natjerali da uopće primi delegaciju i pozvao je Mađare da se okupe iza Károlyija jer je on jedini mogao poboljšati situaciju u Mađarskoj.¹⁴

Da bi sporazumu dali politički naglasak, mađarska delegacija poslala je u Pariz telegram u kojem se traži da Pariz (Antanta) garantira mađarske granice, isključujući Hrvatsku i Slavoniju, da se Mađarska uprava sačuva u graničnim oblastima do mirovnih pregovora i da se saveznici založe kod praške

¹⁰ Mária Ormos, *Padovától Trianonig* (Budapest, 1984), 53.

¹¹ Isto.

¹² Mihály Károlyi, *Az új Magyarorszáért. Válogatott írások és beszédek 1908-1919*, prir. György Litván (Budapest, 1968), 252.

¹³ Bogdan Krizman, „Pitanje granice Vojvodine na Pariškoj mirovnoj konferenciji”, *Zbornik za društvene nauke Matice srpske* 24 (1959), 31.

¹⁴ Károlyi, *Egy egész világ ellen*, 421.

vlade da se dozvoli prolaz vlakova koji prevoze ugljen.¹⁵ Nakon što je general dozvolio slanje telegrama, potpisali su privremeni sporazum u kojem se mađarska vlada složila da će, ako na njihov zahtjev dobije povoljan odgovor iz Pariza, smatrati da je sporazum obvezujući.¹⁶

Međutim, iz Pariza nije stigao telegram povoljnog sadržaja. U međuvremenu, češki su upadi bili sve češći, a i Rumunjska je ponovo objavila rat Centralnim silama, tako da je Károlyi bio prisiljen prihvatiti sve uvjete i njegov zastupnik Béla Linder je 13. studenog nešto prije podne potpisao takozvanu Beogradsku vojnu konvenciju. Službeni naziv sporazuma bio je „Vojna konvencija, koja regulira sadržaj Sporazuma o primirju, koji su potpisale Austro-Ugarska i saveznici, u vezi s Mađarskom“. Konvencija je definirala crtu razgraničenja na istoku i jugu, koja je išla potezom Beszterce (Bistrica) – Maroš – Subotica – Baja – Pečuh, pa dalje uz rijeku Dravu.¹⁷

Taj teritorij morao je biti vojno evakuiran u roku od osam dana, ali civilna uprava je ostala u rukama Mađara. Mađarska je imala pravo odrediti one strateške oblasti za koje je smatrala da je u njima poželjna francuska, odnosno saveznička okupacija. Od svih odredbi sporazuma, ovo je bilo najvažnije za Mađarsku, jer bi Antantina okupacija ovih oblasti osigurala *status quo* sve dok Mirovna konferencija ne odluči drugačije. Ovo bi omogućilo Mađarskoj da spriječi države nasljednice, a posebno Rumunjsku, da prodre dalje u zemlju i na taj način suoči Mirovnu konferenciju sa svršenim činom. Konvencija, koja se sastojala od 18 točaka, propisivala je razoružanje mađarske vojske, ograničavajući je na šest pješadijskih i dvije konjičke divizije. Također je propisano da je mađarska vlada dužna razoružati i internirati jedinice generala Augusta von Mackensena ako ne napuste zemlju do vremena određenog Padovanskim sporazumom o primirju, odnosno u roku od petnaest dana nakon stupanja na snagu navedenog sporazuma.¹⁸ Konvencija je garantirala pravo slobodnog kretanja i stacioniranja savezničkih snaga bilo gdje u Ugarskoj i obvezala Mađarsku da doprinese njihovoj prehrani i transportu. U posljednjem paragrafu je stajalo da je došlo do okončanja ratnog stanja između Mađarske i saveznika.¹⁹

¹⁵ Károlyi Mihály levelezése I. 1905-1920., prir. György Litván (Budapest, 1978), 257-258.

¹⁶ Károlyi, *Egy egész világ ellen*, 424.

¹⁷ *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918-1919*, prir. Magda Ádám i Mária Ormos (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1999), 16-18.

¹⁸ Riječ je o njemačkim snagama koje su bile povučene iz Ukrajine i Banata, oko 170.000 ljudi pod komandom feldmaršala Augusta von Mackensena, koje su tada bile stacionirane u Rumunjskoj.

¹⁹ *Francia diplomáciai iratok*, 18.

Ovdje ucrtana demarkacijska linija, s izuzetkom baranjskih oblasti, gotovo se u potpunosti poklapala s kasnije povučenom državnom granicom u Trijanonskom miru. Nezainteresiranost za sudbinu Slavonije pokazala se na državnoj razini, sa strane mađarske centralne vlasti. Područja koja su direktno povezana s regijom razumljivo su posvetila više pažnje tamošnjoj situaciji, jer je to moglo direktno utjecati i na njih. Ovo posebno vrijedi za Baranju, s centrom u Pečuhu, gdje su se i tijekom rata pomno pratili događaji u južnim krajevima, a zabrinutost je dosegla kritičnu razinu u posljednjim mjesecima rata. Bijeg vlastelinskih činovnika, pljačke i destruktivne aktivnosti zelenog kadra ispunili su užasom baranjsku javnost.²⁰ Službenici Južne željeznice masovno su bježali sa svojim obiteljima i potražili utočište u Barcsu, Nagykanizsi i Szombathelyu. Svi gradovi i veća mjesta u donjem dijelu prekodunavske zemlje bili su puni vlastelinskih činovnika, željezničara i mađarskih slugu na vlastelinstvima.²¹

Naravno, nisu svi u Budimpešti smatrali da se Mađarska kraljevina mora bez riječi odreći tih teritorija. Naprimjer, u rujnu 1918. Jozsef Bajza, poznati stručnjak za Hrvatsku, u iscrpnoj studiji pod pseudonimom Jozsef Szűcsi raspravlja o tome zašto bi bila pogrešna politika inzistirati na pripajanju Slavonije Ugarskoj.²² Međutim, važno je naglasiti da je Bajza, kao i drugi, nastavio razmišljati u okvirima povijesne Ugarske Kraljevine, i predviđao veći stupanj autonomije Slavonije i hrvatskih dijelova u njoj. Najvažniji razlog za proširenje autonomije Hrvatske i pripadnosti Slavonije njoj – dakle, za odricanje od Slavonije kao područja koje neposredno pripada Ugarskom Kraljevstvu – Bajza je vidio u tome što Mađarska nije bila jedina koja je imala povijesna prava na Slavoniju, već su to imali i Hrvati. Smatrao je činjenicom to da od turske vladavine Slavonija svoju kulturu duguje hrvatskim franjevcima, kao i to da je Mađarska 1868. godine bez ikakvih rezervi predala slavonske županije Hrvatskoj. Osim toga, Bajza je smatrao da se Slavonija ekonomski i demografski veoma razlikuje od Mađarske i, nimalo nevažno, čitav proces nacionalnog ujedinjenja hrvatskih teritorija već je bio u veoma odmakloj fazi. Hrvatska se ne može odreći Slavonije jer će joj ova regija, nakon ujedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, biti još potrebna. Bez obzira na pripadnost teritorija, mađarski utjecaj je i dalje smatrao zagwarantiranim, jer su slavonski Mađari i Švabe, mađarski i njemački zemljoposjednici, uvijek bili dobri pris-

²⁰ *Pécsi Napló*, br. 250, 1. 11. 1918., 4.

²¹ *Pécsi Napló*, br. 251, 2. 11. 1918., 2.

²² József Szűcsi, „A Horvát kérdéscről”, *Politika*, 1918., br. 8-9. Autor članka govorio je samo o Slavoniji, čija je pripadnost mogla biti sporna, dok je poseban status Hrvatske u sastavu Ugarskoga Kraljevstva bio nesporan.

talice prougarske politike i tu ulogu su u budućnosti mogli u još većoj mjeri ispuniti uspostavljanjem odgovarajućih ekonomskih odnosa.²³

Kao što smo vidjeli, Károlyijeva je vlada praktično bez riječi prihvatila gubitak Slavonije (i Hrvatske), kao što ni sve ostale mađarske vlade u međuratnom periodu i dalje nisu sporile ovaj čin i kasniju odluku mirovne konferencije. U biti, dva su razloga za to: mali broj Mađara i njihov raspršenost na tom području. Također, jednako je važan razlog, mada tijesno vezan za prvi, povijesni razvoj regije koja je bila prilično odvojena od jezgre teritorija Ugarske Kraljevine i prije turskog osvajanja, a posebno poslije oslobođenja tih krajeva i dodatno nakon ugarsko-hrvatskog sporazuma, kada je ta regija bila pripojena Hrvatskoj.

Koliko je malen bio broj Mađara u Hrvatskoj/Slavoniji, govori popis iz 1910. godine, kada ih je bilo 105.948, odnosno 4.1 % ukupnog stanovništva. Mađari u Hrvatskoj i Slavoniji bili su zastupljeni u većem broju u četirima županijama, i to u Virovitičkoj (37.656 stanovnika), Srijemskoj (29.552), Požeškoj (16.462) i Bjelovarsko-križevačkoj (17.224). Mađarskih zajednica s više od 100 ljudi bilo je na 136 lokaliteta, od kojih je 40 naselja imalo mađarsku zajednicu s više od pet stotina, ali manje od tisuću ljudi.²⁴ Iz te brojke jasno se vidi ne samo relativno mali broj, već i raspršenost Mađara, što je u usporedbi s ostalim odcijepljenim teritorijima činilo ovu regiju mnogo manje značajnom ne samo za mađarsku političku elitu, već i za mađarsko javno mnijenje.²⁵

U Slavoniji su bila tri sloja Mađara. Prvi je formiran još u vrijeme osvajanja, ili barem u srednjem vijeku, a predstavljala ga je mala skupina ljudi koji su preživjeli oluje povijesti u četirima selima oko Osijeka (Retfala, Hrastin, Laslovo i Korod). Drugu grupu činili su doseljeni seljaci, koji su radili na vlastelinstvima nastalim poslije protjerivanja Turaka, a zatim, sakupivši dovoljno novca, kupovali imanja u srpskim i hrvatskim selima oko vlastelinstava. Treći sloj Mađara u Slavoniji činili su Mađari koji su od 1870-ih godina dospjeli iz prekodunavskih županija i Bačke, koji zbog velikih posjeda nisu mogli doći do imanja kod kuće, pa su ono što su imali prodali te ili otišli u Ameriku, ili se spustili u Slavoniju i Bosnu, jer se ondje u to vrijeme za malo novca mogla kupiti relativno velika količina zemlje. Uglavnom su se naseljavali u sela u kojima je već bilo nekoliko mađarskih obitelji.²⁶

²³ Isto, 44-45.

²⁴ Sándor Besenyő, „A horvátországi magyarok száma”, *Kárpátmedence*, 1942, 272.

²⁵ O nezainteresiranosti govori i činjenica da se regija tijekom cijelog međuratnog perioda jedva spominjala u mađarskom parlamentu.

²⁶ Besenyő, „A horvátországi magyarok száma”, 200-201.

Iz ovog se vidi da nije bilo planiranog naseljavanja Mađara u Slavoniju, kao i to da njihovo infiltriranje na ovim područjima nije moglo rezultirati formiranjem većih etnički kompaktnih oblasti. Štoviše, bili su jako fragmentirani i to je prijetilo njihovim utapanjem i asimilacijom u većinsko hrvatsko stanovništvo. Da bi se to spriječilo, osnovano je 1904. Julijansko udruženje (*Julián Egyesület*).²⁷ Julijansko udruženje imalo je za cilj osigurati Mađarima u Slavoniji škole i biblioteke. Dakle, nije se radilo o mađarizaciji, već o očuvanju mađarskog identiteta Mađara u Hrvatskoj i Slavoniji.²⁸ U suštini, cilj je bio da katolički Mađari Slavonije ne bi trebali napustiti svoju vjeru kako bi ostali Mađari. Međutim, licenciranje škola bilo je teško. Mada je zakon omogućio osnivanje privatnih škola na mađarskom jeziku, banovi nisu bili voljni dati dozvole. Po nekim izvorima, naročito mađarski banovi nisu bili skloni dati dozvole, jer su imali dovoljno muke što su bili Mađari i nisu se usudili pokvariti svoju situaciju u Zagrebu dopuštanjem mađarskih škola. Hrvatski banovi su bili u lakšoj situaciji za to, naročito Nikola Tomašić (1910-1912).²⁹

Julijansko je udruženje 1913. održavalo 55 mađarskih škola i više od 100 javnih biblioteka. Od 1908. do 1918. svake godine izlazilo je deset tisuća primjeraka *Kalendara slavonskih Mađara* na 150 stranica. Da bismo razjasnili eventualne nesporazume, moramo primijetiti i to da su u isto vrijeme u Slavoniji postojale i mađarske reformatske škole (ukupno deset) i državne željezničke škole, koje su bile potpuno neovisne o Julijanskom udruženju.³⁰

Prilikom promjene vlasti, iz Jugoslavije su bili protjerani mnogi Mađari, naročito državni činovnici, vojnici i zemljoposjednici. Kako je u Slavoniji mađarskih službenika bilo samo među željezničkim radnicima, protjerivanje je pogodilo samo njih. Po mađarskim procjenama, nova vlast je protjerala 7-8 tisuća Mađara iz Hrvatske i Slavonije.³¹ Taj broj je bio jako malen u odnosu na broj protjeranih i iseljenih Mađara s ostalih odcijepljenih teritorija,³² pa

²⁷ Ime je uzeto po fratra Julijanu, kojeg je kralj Bela IV 1235. godine poslao da posjeti Mađare koji su ostali živjeti oko rijeke Volge.

²⁸ O Julijanskoj akciji vidjeti: Ivan Balta, *Julijanska akcija u Slavoniji s osvrtom i na ostale hrvatske krajeve te Bosnu i Hercegovinu početkom 20. stoljeća* (Zagreb: Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika Hrvatske, 2006).

²⁹ Sándor Ágoston, „A szlavóniai magyarság és a Julián Egyesület“, *Magyar Kisebbség* 20 (1941), 203-204.

³⁰ Isto.

³¹ Također od 1918. do 1921. godine, kao rezultat pritiska jugoslavenske vlade, procesom disimilacije smanjen je broj Mađara za 6-7 tisuća. Tako je 1921. godine broj Mađara bio oko 100.000, a ne 70.024, kako je tvrdila državna statistika na osnovi popisa od 1921. Besenyő, „A horvátországi magyarok száma“, 270-272.

³² Prema trenutnom stanju istraživanja, ukupan broj migranata s odcijepljenih teritorija do 1924. godine bio je između 430.000 i 500.000. Gábor Koloh, „A trianoni menekültek szá-

tako nije dostigao prag stimulacije kod političke elite u Mađarskoj, o čemu svjedoči već spomenuti nedostatak spomena u mađarskom parlamentu.

Zaključak

Na kraju Prvog svjetskog rata ovo područje nije bilo od posebnog značaja za mađarsku političku elitu; dapače, možemo reći da su i mađarska politička elita i javnost zanemarivale Slavoniju u odnosu na ostala okupirana područja. Razlozi za to su bili mali broj i raspršenost Mađara. Jednako važan razlog, iako usko povezan s prvim, jest povijesni razvoj regije koja je već prije turskog podjarmljivanja, a osobito nakon oslobođenja tih krajeva od osmanske vlasti, bila prilično odvojena od središnjeg teritorija Ugarskog Kraljevstva. Taj je proces kulminirao ugarsko-hrvatskim sporazumom kada je ovo područje pripojeno Hrvatskoj. Sve to skupa rezultiralo je činjenicom da su ugarske vlade bez otpora pristale na odcjepljenje Slavonije (i uz nju Hrvatske).

Summary

THE (UN)IMPORTANCE OF SLAVONIA FOR HUNGARIAN POLITICS DURING THE DISINTEGRATION OF THE KINGDOM OF HUNGARY AFTER THE FIRST WORLD WAR

The state of war between the Austro-Hungarian Monarchy and the Allies ended on November 3, 1918, when they signed an armistice agreement in Villa Giusti near Padua, which declared that hostilities had ceased. However, the armistice contained a number of inconsistencies, the most important of which was that the demarcation lines drawn in the Padua Agreement did not affect the historical borders of Hungary after the secession of Croatia. The Armistice Agreement of Padua, however, did not bring the war to an end for Hungary. There was every indication that the Allied army in the Balkans, under the command of General Louis Franchet d'Esperey, which consisted primarily of the Serbian army, would not consider Diaz's armistice agreement binding and that, crossing the Danube and the Sava, they would continue their march in the direction of Hungary. Prime Minister Count Mihály Károlyi and the government could not interpret this contradictory situation and for this reason they chose the alternative that best suited their political ideas. Namely, a special armistice agreement which, considering the conditions mentioned above and the increasingly threatening situation, seemed both desirable and useful. Károlyi believed that the Armistice of Padua did not have to be recognized by Hungary because

ma", u: *Úton. Menekülés, mobilitás, integráció Közép-Európában és Magyarországon az első világháború után*, ur. Balázs Ablonczy (Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2020), 22.

it did not include the Balkan area and because it was signed in the name of the Austro-Hungarian Monarchy. Instead, he believed that a separate armistice agreement would be desirable, which would recognize a new, friendly and democratic Hungary, recognizing Hungary's independent position and thus ensuring the integrity of the state until the peace conference. They did not achieve that goal, but in the newly signed Military Convention of November 13, a new demarcation line was established that was almost completely identical to the Trianon border. According to this, the whole of Croatia and Slavonia was separated from Hungary. Károlyi's government accepted the loss of Slavonia (and Croatia) practically without saying a word, just like all other Hungarian governments in the interwar period and beyond, they did not dispute this act and the later decision of the peace conference. The explanation for this was that at the end of the First World War this area was not of exceptional importance for the Hungarian political elite, what is more, we can state that both the Hungarian political elite and public opinion neglected Slavonia in comparison to other occupied areas. The reasons for this: the small number of Hungarians and their dispersion. Also, an equally important reason, although closely related to the first one, is the historical development of the region, which was quite separated from the core territory of the Kingdom of Hungary even before the Turkish conquest, and especially after the liberation of these territories and only after the Hungarian-Croatian agreement, when this region was annexed to Croatia.

Key words: Kingdom of Hungary, Kingdom of SCS, Croatia, Slavonia, Hungarian minority

Kontakt:

prof. dr. Árpád Hornyák

Institut za povijest, HUN-REN Istraživački centar za humanističke znanosti

Tóth Kálmán utca 4., 1097 Budimpešta, Mađarska

email: hornyak.arpad@abtk.hu